

MAANMITTAUSTA TALLENTAMASSA

MITTOJA

”Mitat perustuivat
ihmisen ruumiinosiin.”

**Näin saatiin jalkamitta määriteltyä
kirkonmenojen jälkeen.**

(Geometry J.Köbel 1608, J De Graeve)

ALUN PERIN mitat perustuivat ihmisen ruumiinosiin. Jalka nimitys on peräisin niinkin kaukaa kuin Mesopotamiasta. Roomalaiset käyttivät pituusmittanaan jalkaa (0,3048 m), joka jakaantui 12 tuumaan. Rooman maailmanvallan aikaan mitoissa lienee vallinnut kohtuullinen yhteneväisyys, koska valtiaan mittoja oli käytettävä.

Kiinassa sen sijaan noudatettiin tietysti omaa järjestelmää. Kiinan muurin pituus oli yli 10 000 li:tä (li = 575,5 m).

Keskiajalla vallitsi mittojen suhteen suuri hajaannus. Mittayksiköt otettiin kädestä, käsivarresta, jalasta, askeleesta, sylestä jne. Esimerkiksi jalkamittoja oli seitsemisenkymmentä mitoiltaan 250, 120 mm – 350 mm.

Englannissa otettiin 1100-luvulla käyttöön kyynärän tilalle jaardi, joka oli Henrik I:n käsivarren pituus juuresta keskisormen päähän eli 914,39 mm (vaikuttaapa aika pitkältä).

Ruotsissa ja Venäjällä oli käytössä sel-
laisia mittoja kuin virstat, naulat, kannut,
kapat ja tuumat. Ruotsissa ryhdistädyttiin
sitten 1600-luvun lopulla ja kiinnitettiin
kyynärän mitta (59,34 cm), jota tuli käyttää
koko maassa: *Scala Ulnarum Stochhol-*
mensis. Vasta Ranskan vallankumouksen
aikoihin v. 1799 otettiin järki käteen ja
määritettiin matka vähän loogisemmin.
Valittiin Pariisin kautta kulkevan meridiaanin
pituus päiväntasaajalta pohjoisnavalle
ja jaettiin se kymmenellä miljoonalla. Näin
saatiin metri. Tämä metri otettiin käyttöön
Suomessa vuonna 1886.

Pinta-alathan elivät tietysti samalla
tavalla kuin pituusmitatkin. Tynnyrinala
oli ala, joka vastasi yhtä tynnyrillistä sie-
menviljaa, ja se oli 56 000 neliöjalkaa eli
4 936 m². Preussissa käytettiin pinta-alan
mittana morgenia ja se vastasi pinta-alaa,
joka saatiin aamutuimaan härkävaljakolla
kynnettyä eli 2 553 m².

Suomessa tunnetaan sellainen sanan-
lasku kuin, parempi virsta väärään kuin
vaaksa vaaraan. Jaha, että paljonko sitä
pitäisi kulkea väärään? Autonomia aikana
virsta oli 1 068,8 m. Suunnassa oli kuiten-
kin tarkkaan pysyttävä koska vaaksa, joka
on peukalon ja pikkusormen välinen etäi-
syyys avoimessa kädessä, oli n. 15–20 cm.

Sellainenkin sanontakin on kuin
Porvoon mitalla. Se juontuu siitä, että
Porvoossa kerättiin aikanaan veroja vähän
ronskimmilla mitoilla.

Lapissa on käytössä varmaan vieläkin
sellainen pituusmitta kuin poronkuse-
ma. Paljonkos tämä sitten on? Joku voi
varmaan teoretisoida juomisen määrän
kanssa, mutta matkan on kuitenkin kat-
sottu olevan n. 7,5 km.

Luulisi, että yhtenäisten mittojen
käyttöönotto olisi helpotus kaikille osa-

puolille. Anglosaksiset maat käyttävät
kuitenkin yhä sitkeästi tuumiaan (2,54
cm) ja mailejaan (1 609 m).

Varttuneempi väki muistaa varmaan
kun aikanaan urheilussa puhuttiin paljon
haamumailista. Haamumailin juokse-
minen edellytti, että mailin taittoi alle
neljässä minuutissa. Tämä onnistui en-
simmäistä kertaa vuonna 1954. Nykyisin-
hän sen taitavat ammattilaiset vetäistä
mennen tullen.

Mistäköhän syystä televisioita ja tieto-
koneiden näyttöruutuja myydään edelleen
tuumamitoilla?

Merenkulussa on käytössä myös omat
perinteiset pituusmääritelmänsä. Paatit
kulkevat niin ja niin monen solmun
nopeudella. Kun paatillaan paahaa 25
solmua tunnissa niin tukka on kyllä put-
kella, mutta kuinka kovaa sitä onkaan
tultu mentyä? Pitää oikein laskea, että 25
× 1 852 m eli 46,3 km/t.

Sellainen juttukin on liikkeellä, että
kun toimii maanmittausalalla, niin on niin
kuin kilometritehtaalla töissä.

Jürgen Grönfors

jurgen.gronfors@luukku.com